

Verslag van de uiteenzetting door Wim Taels, directeur De Cocon vzw op de hoorzittingen rond Integrale Jeugdhulp zoals georganiseerd door de Commissie Welzijn van het Vlaams Parlement van 27/05/2015

Wim Taels is directeur van De Cocon, een organisatie die hulpverlening aan huis aanbiedt binnen de Bijzondere Jeugdbijstand voor de regio Gent-Eeklo (Pedagogische Thuishulp en Contextbegeleiding in functie van Autonoom Wonen) en voor Oost-Vlaanderen (Crisishulp aan Huis).

De Cocon heeft vooreerst een mobiel aanbod voor acute en escalerende opvoedingscrisissen. De Cocon is sinds het begin een partner in het crisisnetwerk. Met onze crisishulpverleningsvormen focussen we op gezinnen en hun kinderen waar een acute en escalerende opvoedingscrisis heerst en waarbij hulp van buitenaf noodzakelijk is.

Ons aanbod Crisisinterventie en Terugkeer Naar Thuis? zijn eerder 'diagnostische' hulpverleningsvormen waarbij de volgende doelen centraal staan: kalmte brengen, inschatten van de veiligheid van de gezinsleden, de krachten en de hulpvragen van het gezin in kaart brengen en verhelderen, desgevallend een gepaste doorverwijzing/toeleiding naar een geschikte vervolghulp. Ons aanbod Crisishulp aan Huis is bedoeld voor gezinnen in een acute crisissituatie die dusdanig ernstig is dat de uithuisplaatsing van één of meer kinderen dreigt. Het doel van Crisishulp aan Huis is om de aanwezige crisis op te lossen en de veiligheid in het gezin te vergroten, teneinde een uithuisplaatsing van een of meer van de kinderen te voorkomen

Een tweede deel van het hulpaanbod omhelst het domein van de opvoedingsnood waarbij het gaat om hardnekkige en complexe problemen (op diverse levensdomeinen). Dit is geen preventief aanbod actief in een domein van opvoedingsspanning. Binnen de opvoedingsnood wordt er aan thuisbegeleiding en Intensief kortdurende thuisbegeleiding of contextbegeleiding (midden intensiteit of hoge intensiteit) gedaan. De term thuisbegeleiding geniet de voorkeur omdat de spreker een gezin liever niet meedeelt dat met contextbegeleiding met middenintensiteit wordt gestart. Binnen het hulpaanbod Intensief kortdurende thuisbegeleiding is men gedurende zes maanden vier uur per week in een gezin aanwezig. 'De Cocon' organiseert ook contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (vroeger Begeleid zelfstandig wonen). Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) is bedoeld voor jongeren van 17 tot maximum 21 jaar die nood hebben aan een stabiele thuissituatie en voor wie autonoom wonen aangewezen is omwille van de problematische leefsituatie in het gezin, in de residentiële voorziening of in het pleeggezin. Sommige aangemelde jongeren zijn thuisloos. Het algemeen doel van CBAW is het uitbouwen van een stabiele thuis met en een kwaliteitsvolle toekomst.

De spreker is voor- noch tegenstander van de integrale jeugdhulp. Hij staat achter de uitgangspunten. Integrale jeugdhulp heeft zijn al dan niet bedoelde positieve en negatieve aspecten. Het is te omvangrijk om het af te doen als niet goed werkend of als fantastisch.

Pluspunten

De integrale jeugdhulp zorgt voor een verbeterde intersectorale samenwerking. Er is nog heel wat werk maar de samenwerking en de mogelijkheden tot intersectorale samenwerking zijn beter dan tien jaar geleden.

Er is vooruitgang en betere hulpverlening bij een complexe multiproblematiek die expertise vergt van verschillende sectoren.

Deze samenwerking wordt momenteel binnen het crisisnetwerk in Oost-Vlaanderen verbreed via het project C². Het betreft hier samenwerking tussen het crisisnetwerk Integrale Jeugdhulp en het crisisnetwerk van de psychiatrie en geestelijke gezondheidszorg. De medewerkers van 'De Cocon' vinden het zeer verrijkend om in het project C² samen te kunnen werken met dat crisisnetwerk. Er valt veel van elkaar te leren. Er zijn heel wat verschillen in het publiek, maar een bepaalde groep kan door beide netwerken worden bediend en hebben baat bij de samenwerking tussen de 2 crisisnetwerken Minpunten

In de crisisnetwerken is het gerechtelijke circuit binnengetreden waarbij de jeugdrechter hoogdringende plaatsingen doet. Het is niet de meest geslaagde beslissing om deze zaken te koppelen. Het crisismeldpunt is daardoor een toegangspoort voor de crisishulp geworden, wat evenmin een goede zaak is. Vroeger meldde een jeugdrechtbank rechtstreeks aan bij Crisishulp aan Huis. Thans moet een jeugdrechtbank via het crisismeldpunt, wat de stijging van de cijfers voor een deel verklaart.

Integrale jeugdhulp is een grote en ingrijpende verandering die vaak bovenop andere sectorale veranderingen plaatsvindt. Mensen moeten mee zijn met al die veranderingen en moeten het kunnen verwerken.

Het transitieproces op zich was niet goed. De spreker heeft zich mateloos geërgerd omdat er niet op voorhand indicatoren waren bepaald die indicaties gaven of het nieuwe systeem zijn doelstellingen bereikten waar het bijgestuurd moet worden. Er was ook heel wat ergernis omdat de ICT-systemen niet werkten en niet op voorhand uitvoering getest waren. Zoiets is onwaarschijnlijk. Het sloopte veel tijd op die men ook aan de begeleiding van gezinnen had kunnen besteden.

De spreker sluit aan bij de vorige spreker dat het IROJ over een secretariaat moet kunnen beschikken om haar opdracht te kunnen waarmaken. Het IROJ moet indicatoren kunnen verzamelen om tot betere afstemming te komen. Dat vereist meer slagkracht.

Aanbevelingen

De aanbevelingen gelden voor het systeem en niet voor de hulpverleners van wie de inzet vaak zeer groot is. Zo doen de mensen bij de intersectorale toegangspoort hun best om binnen het systeem (en af en toe er net buiten) een oplossing te vinden.

De centrale aanbeveling is consolideer, vereenvoudig en verwijder systeemfouten. Het systeem moet in dienst van de hulpverlening en de mens staan in plaats van omgekeerd. Er is veel bureaucratie bijgekomen. Administratie en protocollen zijn belangrijk maar moeten tot doel hebben betere hulpverlening te genereren. Administratie moet aangepast zijn aan de complexe hulpverleningsproblematieken en -processen. De integrale jeugdhulp is een machinaal bureaucratisch kaderwerk geworden. Hulpverlening is vaak complex en het blijft mensenwerk.

Enkele voorbeelden uit de praktijk van systeemfouten of niet aan hulpverlening aangepaste protocollen.

Er worden bij Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen soms jongeren door de jeugdrechtbank aangemeld van 17 jaar en 9 maanden. Het eerste wat moet gebeuren, is

een nieuw A-document invullen, vermits de indicatiestelling maar tot 18 jaar loopt. Het is normaal dat de jeugdhulpbeslissing van een jeugdrechter maar tot 18 jaar loopt, maar het is onlogisch dat dit ook geldt voor de indicatiestelling. Als een sociale dienst van een jeugdrechtbank in een indicatiestelling meldt dat contextbegeleiding in functie van autonoom wonen de geschikte pedagogische maatregel is, is het onlogisch dat die indicatiestelling maar tot 18 jaar loopt, waarna een nieuwe indicatiestelling moet worden opgesteld. Een aantal jongeren maakt van de gelegenheid gebruik om de hulpverlening stop te zetten.

Een tweede voorbeeld betreft één vanuit samenwerking met een OOC. Een OOC heeft acht weken voor observatie en oriëntatie. Een A-document moet op zes weken tijd worden ingevuld en dan pas start het proces naar vervolghulp (eerst team indicatiestelling, daarna team jeugdhulpregie). Er is geen apart systeem om jongeren snel van een OOC in de vervolghulp te krijgen. Het gevolg hiervan is dat ze bij het OOC blijven zitten wat zeer dure plaatsen zijn. Vroeger waren er wel mogelijkheden om snel vervolghulp te geven.

Thuisbegeleiding en intensief kortdurende thuisbegeleiding start de begeleiding van een gezin op basis van de informatie van het A-document. Deze hulp start echter – gelet op de wachtlijsten – niet onmiddellijk op. Zo haalt de spreker een voorbeeld aan van een casus waarbij in de zes maanden tussen de indicatiestelling en de opstart van de vervolghulp er heel wat gebeurd blijkt te zijn. De situatie is soms zodanig veranderd dat Thuisbegeleiding niet het passend hulpaanbod meer was. Dat is schrijnend voor het gezin.

Hardnekkige en complexe problematieken vereisen een trajectbegeleider. Bij dossiers aangemeld door het OCJ of de jeugdrechtbank, gebeurt dat. In andere situaties is er ook nood aan iemand die het traject opvolgt. Wim Taels wil dat niet aan de contactpersoon/aanmelders toewijzen omdat die onvoldoende overzicht en beschikbare tijd hebben om dit waar te maken.

Ook is snelle vervolghulp nodig. In Crisishulp aan Huis wordt gewerkt om uithuisplaatsing te vermijden en opnieuw opvoedingsperspectief te bieden. Dit gebeurt door vaardigheden te trainen, praktische hulp te bieden en te bemiddelen waarna er na Crisishulp aan Huis mogelijks maanden niets gebeurt omdat er geen vervolghulp is. Daardoor gaan de inspanningen van de crisishulp verloren. Vroeger werd er nog tijdens de crisishulp contact opgenomen met het comité voor bijzondere jeugdbijstand en de consulent ging dan aan de slag. Dat kan niet meer en wordt als een gemis ervaren.

De medewerkers van de OCJ's doen hun best binnen het systeem. Een probleem is evenwel dat als ouders zeggen bereid te zijn vrijwillig mee te werken maar zich er niet naar gedragen, dan het dan lang duurt om dat gezin onder toezicht van een OCJ te krijgen. Er zou meer druk moeten zijn. Het gaat immers niet altijd om vrijwilligheid maar ook om de veiligheid van kinderen.

De spreker gaf ook een citaat van een door hen begeleid gezin in crisishulp waarbij de intersectorale toegangspoort ervaren werd als een grote stalen poort waar een ouder amper door geraakt. Meer menselijkheid en meer menselijke contacten zijn aangewezen.

Dertig percent van het mobiele aanbod van de bijzondere jeugdbijstand is voor de intersectorale toegangspoort geplaatst. De criteria op basis waarvan aanbod rechtstreeks toegankelijk is geworden, zijn onduidelijk. Zo werd met uitzondering van de Intensief

kortdurende thuisbegeleiding rechtstreeks toegankelijk waardoor gezinnen op alle wachtlijsten van thuisbegeleidingsdiensten worden geplaatst. Dat is niet efficiënt. Het idee hierdoor keuzevrijheid te genereren voor het gezin is slecht schijn. Bij een opvoedingsnood wil het gezin dat er zo snel mogelijk hulp komt. Het maakt in de meeste situaties niet uit welke dienst er dan komt. Nu wordt er kostbare tijd verloren met het afbellen van de wachtlijst (en het trachten te bereiken van personen op de wachtlijst). Vroeger was er het systeem van een centrale wachtlijst. Dat is verloren gegaan.

De spreker pleit voor een integrale jeugdhulp naar het beeld van de dans, waar er veel techniek is, maar voor de toeschouwer niet merkbaar, waar menselijke interactie steunt op vaardigheden, technieken en expertise. Er moet terug naar een integrale jeugdhulp worden geëvolueerd die op mensenmaat is gemaakt.

Wim Taels gelooft in het systeem achter de integrale jeugdhulp maar er zijn fouten gemaakt bij de operationalisering. Omdat te veel gecontroleerd en beheerst moet worden, zijn tal van protocollen en procedures ontwikkeld die niet aan de realiteit zijn aangepast. Daarom moet per werksoort de werkprocessen kritisch bekeken worden. Zo vindt de spreker het niet normaal dat een consulent van een OCJ een A-document moet opstellen voor de intersectorale toegangspoort. Een OCJ weet goed wat de vervolghulp moet zijn. Die overdreven bureaucratie frustrereert hulpverleners.

Vragen van de leden

Elke Van den Brandt hoort opnieuw dezelfde opmerkingen. Er is te veel bureaucratie en geef meer vertrouwen aan de mensen. Ze hoort een pleidooi voor het invoeren van trajectbegeleiders. In vorige hoorzittingen is gezegd dat die niet nodig zijn mits het aanbod duidelijker is. Hier wordt gepleit voor trajectbegeleiders in complexe dossiers omdat iemand het overzicht moet houden. Moet er alleen een trajectbegeleider komen voor complexe dossiers op voorwaarde dat er een voldoende helder aanbod is? Of moet er een trajectbegeleider zijn voor ieder dossier, omdat ieder dossier potentieel complex is?

Bart Van Malderen stelt vast dat er vroeger met een trajectbegeleider snel een vraag om vervolghulp kwam. Betekent het nieuwe systeem dat er een stop-and-go-beleid wordt gevoerd? Er is de beperkte uitstroom naar vervolghulp. Hierdoor moet een kwart langer dan veertien dagen wachten wegens gebrek aan vervolghulp. Hoe komt er stroom in het systeem?

Wat is volgens de rechtstreeks betrokkenen de grootste stap voorwaarts en de grootste gemiste kans van de hervorming? Wat moet er worden aangepast volgens de hulpverlener, de jongeren en de ouders?

Wim Taels hoort vaak van cliënten dat het wegvallen van de consulent na de hervorming als een gemis wordt ervaren, omdat deze een vertrouwde persoon vormde in hun leven. Dat moet niet overroepen worden want er waren af en toe problemen met het verloop van consulents. De gezinnen werden echter opgevolgd en ze hadden een duidelijk aanspreekpunt.

Cijfers tonen aan dat bij de hervorming ongeveer 30 percent plots niet meer maatschappelijke noodzaak was. Hij hoopt dat het strookt met de werkelijk en geen streefcijfer betrof. Hij is altijd voorstander geweest om jongeren en gezinnen niet eeuwig

in de bijzondere jeugdbijstand te houden gezinnen los te laten, wanneer de opvoedingsnood verdwenen was. Zo wordt ook de druk vanuit de maatschappij weggenomen. Gezinnen moeten weten dat ze na het afleggen van een traject bevrijd zijn van het maatschappelijke toezicht. Vroeger gebeurde het wel dat een consultant van oordeel was dat het op dat ogenblik wel goed ging, maar dat het niet zeker was of dat na twee jaar nog zo zou zijn. Het dossier werd dan behouden.

Hij pleit voor een trajectbegeleider bij opvoedingsnood. Het gaat per definitie om complexe en hardnekkige problematieken (vaak over meerdere levensdomeinen). Er is een trajectbegeleider nodig die de hulpverlening op elkaar afstemt. Er kan ook teveel hulpverlening zijn. Het is goed dat iemand daarop kan wijzen. Dat is ook een vorm van efficiëntie. Het is voor een gezin nefast als er veel hulpverleners aanwezig zijn die het niet van elkaar weten. Er kunnen dan zeer tegenstrijdige signalen worden gegeven aan het gezin en zelfs tegengestelde hulpverleningsstrategieën aanwezig zijn, met alle gevolgen van dien